

V letošním roce oslavíme 40. výročí vyvrcholení národně osvobozenického boje československého lidu s hitlerovským fašismem a osvobození naší vlasti slavnou Sovětskou armádou.

9. května 1945 pronikly tanky maršála Koněva do bojující Prahy a zachránily ji před zkázou. Tím skončila válka na evropském kontinentu a pokrokoví lidé na celém světě slaví tento den jako Den vítězství. Český a slovenský lid tak zahájil nové údobí svých dějin, a to národní svobody, nezávislosti, svobodné práce a výstavby socialismu.

Spolu se všemi mírumilovnými lidmi jsme rozhodnutí učinit vše pro zabezpečení míru na celém světě.

Čest a sláva našim osvoboditelům, statečnému Sovětskému lidu!

Ať naší krásné zemi vládne natrvalo mír!

Ať vzkvétá naše socialistická vlast!

Václav Štěpán, tajemník MěstNV

40 let proměn

... místo, které nevyniká žádnými mimořádně závažnými historickými ději, místo, kde nejsou světoznámé kulturní a společenské události, místo, které je obdobné jako tisíce dalších v naší republice.

A přesto je jiné. Je naše. Žijeme v něm a i když to málokdy říkáme veřejně, máme je rádi.

Je zbudováno rukama našich dávných předků, ale ti by je nepoznali. Dokonce i my, kteří zde žijeme, mnozí od narození, se díváme s údivem na jeho novou tvář. Je hezčí než ta bývalá, je účelnější a praktičtější. Ale je nová. Stála mnoho organizační a fyzické práce. A starý vzhled zvolna mizí z našeho povědomí.

Aby i příští generace věděly, jaké změny se zde udály v rozmezí necelých 40 let, aby mohly s časovým odstupem posoudit úspěchy i chyby, proto byl zpracován krátký přehled změn a dějů ve městě. Jeho snahou je objasnit i příčinné souvislosti.

Byli bychom rádi, kdyby tato studie pomohla občanům pochopit, že všechno, co se zde změnilo, je výsledkem poctivé a těžké práce všech, kteří chtějí a umí za práci vzít, těch, kteří mají svoje město, svoje Smiřice, opravdu v krvi.

I když se název může zdát nadsazený, lze dokumentovat krok za krokem jeho opodstatněnost a oprávněnost. Naše město – dnes lze s oprávněnou hrdostí říkat naše a zdůraznit město – bylo rukama svých občanů měněno a soustavně zlepšováno. Za posledních 15 let tak, že je ani rodáci nepoznávají. Vlastně i název město byl dříve více historický než reálný.

Důvody, pro které se Smiřice staly v roce 1659 městem, jsou zřejmé. Majitelé panství s radostí zaměnili naturální dávky, pobírané z podzámčí, za peněžní dávky, vybírané od „měšťanů“. Na sociálních poměrech nových měšťanů se změnilo pouze to, že nebyli vázáni tak přísným poddanstvím, jako jejich vesničtí sousedé. Války, požáry, znehodnocování měny, berně a nemoci, omezovaly ekonomický rozvoj nového města velmi dlouho.

Určitou ekonomickou injekci či transfusí byla výstavba železniční trati Pardubice–Liberec. Smiřicemi projel první vlak s cestujícími 20. května 1858.

Zde začíná druhá vlna rozvoje města. Je spojena s epochou českého „gründerství“, kdy se česká buržoasie domáhá stejných majetkových a politických práv, jako němečtí kapitalisté. Rychlý růst počtu českých podniků a závodů (přesněji podniků a větších dílen) zasáhl i Smiřice. Vzniká cukrovar, parní pila, kruhová cihelna, vodní pila, je rozšířena lihovarnická a likérnická výroba, zřízena sušárna cikorky a výroba kávových náhražek, výroba zbraní a tiskárna. Prudký rozvoj byl patrný i na růstu počtu obyvatel. Jenomže první světová válka a po ní následující krize město ochromila. Řada závodů zanikla a oporou ekonomického stavu obce zůstali drobní řemeslníci a obchodníci.

Celé období, od začátku dvacátého století do padesátých let, je poznamenáno myšlením drobné buržoazie. Prospěch města byl v tomto pojetí až na druhém či dalším místě za prospěchem vlastním. Proto rozvoj Smiřic značně ustrnul. Byly prováděny nutné udržovací a málo náročné

zvelebovací práce. O vztahu této vrstvy společnosti ke kapitálu svědčí i to, že přes značný majetek, který měla „Spořitelna Smiřická“, nedostalo město ani vodovod, ani další nutné sociální a hygienické vybavení. V první třetině století dolehla i sem značná nezaměstnanost. Přesto nebyly zahájeny pomocné práce snižující tíseň nezaměstnaných. Takže rozvoj byl do poloviny století nepatrný.

Válečné období utlumilo nejen rozvoj, ale i nutnou údržbu. Výsledkem byl politováníhodný stav domovního fondu a inženýrských sítí. Takže i když město neutrpělo škody přímými válečnými akcemi, nepřímé vlivy je poškodily velmi silně.

Máme-li charakterizovat změny, které se udály ve Smiřicích od května 1945 do dnešní doby, případně prognózovat jejich další rozvoj, musíme postupovat systematicky od příčin k důsledkům. Proto na prvním místě uvedeme změny sociální.

Změny sociální struktury po roce 1945

Jak již bylo dříve uvedeno, vliv a četnost příslušníků kapitalistické třídy byly ve Smiřicích poměrně malé. O to početnější zde byla skupina středně majetné buržoazie, drobných obchodníků a řemeslníků. Protiváhu tvořila nejsilnější, alespoň početně, skupina příslušníků dělnické třídy. Posílení vlivu komunistické strany po r. 1945, odsun Němců, osídlování pohraničí, to vše způsobilo, že do voleb 26. 5. 1946 šly levicové i pravicové strany s vědomím, že se jedná o rozhodné střetnutí starého s novým. Nevýhodou levice bylo, že více než 600 lidí se přestěhovalo do pohraničí. Převážně šlo o příslušníky typického venkovského proletariátu. Nevýhoda pravice spočívala ve ztrátě důvěry k pravicovým vůdcům. Výsledky voleb byly velmi těsné, ale levice zvítězila. Nejhuře dopadli ve volbách sociální demokraté, jejichž nerozhodná politika je odsunula z prvního na třetí místo. Takže poměr sil byl následující:

KSČ	volilo	32,46 %	oprávněných	voličů
Nár. soc .		28,9 %	"	
Soc. dem.		19,09 %	"	
ČSL		13,89 %	"	
nevolilo		5,25 %	"	
neplatné hlasy		0,41 %	"	

Tak setrval na svém místě člen Revolučního národního výboru a později předseda MNV, ustaveného podle zásad parity 6. června 1945, Josef Kutil. Byl dlouhou dobu symbolem politického i budovatelského programu KSČ poválečného období. Osobně čestný a přímočarý, pracovně neúnavný, udělal svým příkladem více, než plejáda agitátorů. Rozšiřování a rekonstrukce průmyslu v blízkém okolí způsobila, že došlo k početnému posílení dělnické třídy ve městě. Mladí příslušníci sociální demokracie inklinovali k programu dělnické levice, takže tato, kdysi nejsilnější politická strana ve městě, soustavně ustupovala do pozadí. Poměrně silná byla v té době strana národních socialistů. Opírala se především o úřednictvo lihovaru, lépe situované obchodníky a řemeslníky. Podle zásady „koho chleba jíš, toho píseň zpívej“ vytvářeli zaměstnavatelé tlak i na své dělníky. Z výsledků voleb je patrné, že dost neúspěšně. V té době bylo ve městě 134 živností nejrůznějšího druhu – tedy silné zázemí pravice.

Tato situace přetrvávala až do února 1948, kdy došlo k masové ztrátě důvěry v poctivé úmysly představitelů pravicových stran i pravého křídla soc. dem.

Po vítězství lidu postupně zanikla ve Smiřicích živnostenská a zemědělská sféra a sociální složení se ustálilo za vzniku různých vrstev dělnické třídy. Toto strukturální složení v podstatě setrává do dneška a je nositelem rozvoje města jak současného, tak i budoucího.

Vývoj zaměstnanosti a pracovní příležitosti

Rok 1945 zastihl naše město ve stejném stupni průmyslového rozvoje, v jakém bylo v r. 1939. Pokud došlo ke změnám, proběhly převážně v oblasti živností a drobných řemeslníků. V rámci fašistické genocidy židovského obyvatelstva zahynuli manželé Ledererovi, uživatelé obchodu s textilem, živnost však pokračovala dále. Uplatnění tzv. „Malého dekretu“ zamezilo výkon puškařství jednomu u místních občanů. Šlo o dění ekonomicky nepodstatné a neovlivňující stav zaměstnanosti. Teprve velké strukturální změny, industrializace zemědělství a zvýšení zaměstnanosti žen ovlivnilo život města.

Výchozí stav byl následující:

- průmyslové podniky	- lihovar, mlýn, pivovar, cihelna, cukrovar
- živnosti a řemesla	- 134
- lékaři a dentisté	- 3
- svobodná povolání	- 1
- školská zařízení	- 4
- zemědělci	- 8

Ostatní zaměstnaní občané dojížděli za prací nebo byli v závodech v Černožicích – tam docházeli pěšky. Ženy obecně zaměstnány nebyly. Do továren jich chodilo velmi málo, větší počet žen pracoval příležitostně na polích státního statku nebo v cukrovaru.

Tato základna doznala v průběhu velmi krátké doby podstatných změn. Ve Smiřicích byly zahájeny rozsáhlé práce na úpravě řečiště Labe, směřující k následnému zbudování vodní elektrárny. Protože vodní režim zde byl velmi složitý, byla značně obtížná i jeho změna. Pro osvětlení je nutno říci, že ještě v r. 1945 bylo ve vlastním městě 19 mostů a lávek. Dále 3 jezy a jízky a poměrně složitá čerpací stanice pro cukrovar. Úpravy, jež bylo nutno za tohoto stavu provést, byly pracné a nákladné. Práce na úpravě řečiště, výstavbě elektrárny a závozech vzniklých slepých ramen daly živobytí desítkám místních občanů a dělníkům, kteří „šli se stavbou“.

V květnu 1946 obnovila výrobu místní cihelna. Ani to nebylo málo míst pro stálé zaměstnance. Práce byla sice těžká, ale ne špatně placená. Cihly byly tradičně kvalitní – vždyť zde kdysi byla i výroba střešních tašek a ta potřebuje dobrou surovinu.

Tiskárna „Baborák a Brázda“ – spíš dílna, než provoz, se měla náhle značně rozrůst. Majitelé postavili a vybavili skutečně solidní tiskárnu, která byla dokončena na jaře 1948. Vybavení mohlo sloužit jak komerční práci – plakáty, tiskopisy, oznámení a pod., tak jemné tiskařské práci, včetně knihtisku. Téhož roku proběhla reorganizace správy státních statků. Ve Smiřicích vzniká správní centrum, jež bylo základem dnešního závodu „Velkovýkrmy“.

Na to v květnu následovalo zrušení pobočky „Okresní záložny hospodářské“. To s ohledem na malý počet zaměstnanců a klesající význam finančních ústavů nebyla pro město žádná větší úhona. Daleko nepříjemnější bylo zrušení místního pivovaru ke dni 17. 12. 1948. Zde bylo zaměstnáno dost lidí a hlavně místní pivo nebylo špatné. I řemesla pozvolna mizela. 1. 7. 1949 vznikl „Sdružený komunální podnik pro Smiřice a okolí“. Tím vlastně začal pokles kvality služeb, který vyvrcholil v letech 1955–65. Podnik prošel řadou reorganizací, z nichž každá zanechala nežádoucí stopy na rozsahu, případně úrovni prováděných prací.

Na přechodnou dobu došlo k rychlému rozvoji zaměstnanosti. Po jednání o výstavbě velkovýkrmy prasat dne 11. 7. 1949 šly události ráz na ráz. 28. 8. 1949 přijelo 1000 brigádníků ze širokého okolí. Přípravné práce pro stavbu byly provedeny velmi rychle. V obci bylo trvale okolo tří až pěti set stavebních a pomocných dělníků. Konjunktura však nebyla trvalá a po skončení výstavby „Gigantu“ se dlouhou dobu nevyskytlo žádné rozšíření pracovních příležitostí.

Naopak, začala doba jejich ubývání. V roce 1952 byla zrušena tiskárna (20. 6.) a rolnická škola (31. 8.). Dne 1. 10. 1952 byla poprvé uvedena do chodu vodní elektrárna, ale pokles pracovních příležitostí byl soustavný.

Až otevření výroby antibiotik (květen 1958) a dvouleté mistrovské zemědělské školy (1. 9. 1958) umožnilo několika občanům nastoupit práci v místě bydliště. Ale ani to nenatrvalo. Osudy bývalé zemědělské školy byly spletité a snad i zajímavé. Zřízena 21. 11. 1920, získala si velmi dobrou pověst. Ve válce byla výuka přerušena, ale sbírky a vybavení zůstalo zachováno. V padesátých letech byla škola zrušena a to tak důkladně, že se z vybavení zachovaly pouze nepatrné zbytky. Obnova výuky v r. 1958 již neměla materiální zázemí a škola brzo skomírá. V roce 1961 v jejích prostorách působí stanice výpočetní techniky, která se od 1. 1. 1972 stala součástí „Podniku racionalizace řízení zemědělství“.

Dne 24. 10. 1958 byla zrušena ve Smiřicích výroba likérů a alkoholických nápojů. Tím byla uzavřena takřka dvěstěletá tradice výroby značkových nápojů, založená Abrahamem Mautnerem. Ještě po řadu let se dotazovali zahraniční zákazníci, zda nebude obnovena výroba alespoň nejznámějších značek „Vegetal“ a „Cordial Medoc“.

Přes odpor MNV byla 16. 3. 1962 zastavena výroba v cihelně a téhož dne i v první pekárně ve Smiřicích. Pokles pracovních příležitostí a omezování služeb šlo pak jedno za druhým. Představa výhodnosti absolutní centralizace působila. Zanikla cementářská výroba (1963), byla zastavena výroba lihu (1964), zrušena provozovna Eram i centrum komunálních služeb.

V létě 1966 zahájil v prostorách bývalé cihelny činnost „Podnik pro zúrodnování půdy“. Za dva roky nikým nepovoleného provozu se této organizaci zdařilo znečistit prameny a studně značné části města západně od mlýnského náhonu a jižně od Zemanovy ulice. Škody nebyly nikdy řádně vyčísleny, stejně jako nebyly zjištěny přínosy ze zúrodnění půdy. Lze jen říci, že vedoucí tohoto podniku byl kompostářský nadšenec až takřka fanatik a neúspěchy přecházel s velkorysostí hodnou lepších věcí. V zámku byl na omezenou dobu otevřen internát pro dívky, které se chtěly vyučit drůbežářství. Působil zde až do otevření vlastního domova mládeže u „Drůbežářských závodů“ v Černožicích.

Do roku 1971 lze stále uvádět „zastaven“, „zrušen“, „vysídlen“. To platí pro zbývající pekárny, „Fotografii“, Tvorbu, zahradnictví a řadu dalších. Zdálo se, že město se stane službami i pracovními příležitostmi zcela závislé na Hradci Králové. Nespokojenost občanů, zejména starších, se projevovala i na plenárních schůzích MNV.

Výstavba města

Pokud byla předchozí kapitola dosti pesimistická, je na další pasáži, týkající se stavebního rozvoje města patrné, co všechno a s jakým úsilím bylo zbudováno. Bylo nutné, aby představitelé města šli vlastním příkladem vstříc, pokud chtěli od občanů práci. Zde se plně osvědčila pravdivost úsloví, že jen ten, kdo hoří, může zapalovat.

Je pochopitelné, že ne vše, co bylo uděláno, je dobré. Ve snaze pro urychlení celé řady prací nebyla doceněna specifika místního geologického profilu. Byly plánovány akce přesahující možnosti, občas byly síly napřeny dříve ve věci ne zcela podstatné. Tomu se však nelze vyhnout ani v podmínkách méně rušných, než bylo poválečné období a období upevňování moci dělnické třídy v padesátých letech.

První poválečná léta znamenala pro Smiřice zrušení nežádoucích vodních toků, které způsobovaly mimo jiné i stálou vlhkost místních staveb. V roce 1945 bylo zahájeno zavážení jalového náhonu, vedoucího od mlýna okolo zámeckého kostela dále do Labe. Překládání

a zavážení vodotečí pokračovalo v podstatě až do r. 1978, kdy byl zatruben bývalý mlýnský náhon vedoucí městem. Kdysi to byla přirozená hranice mezi samostatnými obcemi, Smiřicemi a Smiřičkami. V roce 1948 byl rozebrán most u zámeckého kostela spolu se starým jezem. Zmizelo tak sice malebné zákoutí, ale město bylo zčásti zbaveno nepříjemné vlhkosti. Po řadě let se ukázalo, že to mělo nežádoucí vliv na statickou pevnost zámecké kaple.

Takřka symbolicky vyznělo zbourání staré zámecké zdi, uzavírající část parku před návštěvou s nahlédnutím občanů. Svépomocná akce, vedená předsedou MNV Josefem Kutilem, vyzněla více jako manifestace, než jako brigáda. Současně s touto, zajisté žádoucí opravou, byla předlážděna ulice od kostela k Tyršovu mostu. Zmizely „kočičí hlavy“ a byly nahrazeny žulovými kostkami. Ani ty však již neslouží a je možné vidět pouze kousek předlažby na staré mostnici.

V témže roce bylo otevřeno staveniště vodní elektrárny na Labi, spolu se stavbou obytného domu pro budoucí obsluhu. Byl-li to první dům, postavený po válce ve Smiřicích, to říci nelze, ale rozhodně to byl první vícebytový objekt, postavený podle platných požadavků na hygienické a sociální vybavení. Stavba byla zahájena 12. 8. 1947.

O nadšení a poválečné snaze občanů svědčí i to, že převážně vlastními silami a formou brigád pokračovali v zušlechťení města. Byly zatrubeny a přeloženy další vodoteče, zejména od nádraží k mlýnskému náhonu. Práce to byla obrovská, zejména proto, že dnes zcela běžná mechanizace byla v této době buď neznámá nebo nedosažitelná. Šlo tenkrát o několik tisíc m³ zeminy, likvidaci mostů a mostků, spolu s úpravou cesty. Při tom bylo přeloženo koryto potoka od Holohlavského rybníka a potom bývalých Litomiského zahrad (dnes ulice Zahradní) nad Kršovkou. Zejména bourání mostů nebylo lehké. Pokud tyto práce byly skončeny v r. 1947, následující rok nebyl intenzitou a rozsahem změn chudší. Snad byl i bohatší o nadšení, spojené s vítězstvím pracujících v únoru. Práce na vodních tocích ve městě byly v tomto roce ukončeny definitivním rozebráním mostů u Schiefnerových a u zámecké kaple. Prvního v červnu, druhého na podzim 1948. Ještě v září byl zřízen solidní chodník k místnímu hřbitovu. Tenkrát byl opravdu potřeba. Je zajímavé, že dnes tento chodník takřka zanikl a nikdo ho příliš nepostrádá. Kult mrtvých, kdysi tak oblíbený, se dnešní době odcizil. Rok 1949 sice proslavil název našeho města po celé republice, ale příliš radosti městu nepřinesl, a to ani do budoucna. Důsledky neuvážených rozhodnutí se někdy projeví ihned, někdy až za řadu let. To se v plném rozsahu potvrdilo i u nás.

Zrušení cukrovarského jízku na Labi, zvaného „U betonku“, způsobilo pokles vodní hladiny o poctivé dva metry. Rychlý důsledek – 180 studní bez vody. Pro město, které nemělo vodovod, to byla takřka katastrofa. Dlouhodobý důsledek – vysychání štěrkopískového lože, usazeného na opukové vrstvě. Po letech se projevil pohyb základů budov a snad nejhůře na to doplatila místní kaple, kterou bylo nutno časem opravit za vynaložení značných částek.

V červenci bylo poprvé jednáno s MNV se záměrem postavit velkovýkrmu prasat, zvanou „Gigant“, 28. 8. 1949 byly zahájeny práce s přípravou staveniště a 15. 12. téhož roku již stavebně ukončeny první dva bloky. O nadšení, s jakým lidé přistupovali k akcím obdobného charakteru, svědčí i tzv. „brigáda malířů“. Ne pokojů, ale akademických umělců, kteří se rozhodli zachytit ve svých dílech jeden z prvních rozmachů socialistického státu. Dodnes je chován s úctou obraz Heleny Šrámkové, vytvořený právě při této příležitosti, na MěstNV. Ostatní obrazy a vzniklá umělecká díla jsou rozptýlena po galeriích, zejména východních Čech. V tomto roce byla projednávána i stavba koupaliště. Přestože jeho potřeba je stále naléhavější a úsilí MěstNV značné, nepodařilo se do dnešní doby tento záměr realizovat.

V roce 1949 se změnilo i pracoviště MNV, což bylo spojeno s dalšími přesuny. Vzniklé sociální jistoty příznivě ovlivnily populační rozvoj, takže prostory tzv. Malburgovy vily, kde od r. 1945 MNV působil, byly uvolněny pro mateřskou školu a bývalý byt ředitele městské spořitelny se stal sídlem MNV.

Ani zdravotnictví nezůstalo beze znění, v prostorách bývalé hospodářské záložny bylo otevřeno ambulatorium. Vzniklo v podstatě sloučením dvou ordinací praktických lékařů. Ze skromných začátků bylo v průběhu let zbudováno moderní zdravotnické zařízení zahrnující ordinaci praktického lékaře (vlastně dnes obvodního), dětskou ordinaci, zubní středisko a gynekologické středisko. Pod jednou střechou je umístěna i lékárna a rehabilitační pracoviště. Následující rok již nebyl na zahajování nových akcí tak bohatý. V září byla provedena rekonstrukce silnice ke Zderazi, tedy nejen ke státním statkům, ale i k cukrovaru a velkovýkrmně prasat.

O dva měsíce později byly provedeny výkopy pro první sídlištní domy ve Smiřicích. Výstavba v těchto letech postupovala velmi rychle, takže již v březnu roku 1951 byla ke dvěma hotovým domům zřizována kanalizace. Současně byly připraveny inženýrské sítě pro další domy. Ty byly stavěny od října 1951.

Velkou prací byla stavba sportoviště zahájená v dubnu 1951. Návrh sportovně rekreačního komplexu byl účelný, leč na počet obyvatel přece jenom poněkud velkorysý. Již při budování fotbalového stadionu si okolní větší města uvědomila možný ekonomický dopad pro jejich pokladny a ovlivnila správní orgány natolik, že z původního záměru zůstalo pouze torzo. Po dokončení atletické dráhy a fotbalového areálu nebylo v pracích dále pokračováno. To snad předznamenalo i několik dalších let, která byla pro město obdobím stagnace. Dá se říci, že v letech 1951–1954 nedošlo k žádné významnější stavbě, zlepšení prostředí, či modernizaci. Sbírali jsme síly vyčerpané válkou a rychlým tempem poválečné výstavby. Zdá se, že si i lidé potřebovali trochu oddechnout a načerpat znovu elán.

V roce 1955 byla již situace s pitnou vodou ve městě natolik tísnivá, že bylo nutno zřídit alespoň v části od zámku k mateřské škole městský vodovod. Zatím pouze se stojanovými vývody. Napojen byl na staré vedení, jež sloužilo jako přivaděč vody pro potřeby pivovaru a zámku. Není pamětníka, ani záznam od kdy, ale protože potrubí bylo dřevěné, vrtané ve 3 až 4 metrových kusech, šlo určitě o záležitost více než stoletou.

Přivedená voda snad působila jako „živá voda“. Lidé a správní orgány se probrali do další činnosti, a ta šla tempem dosud nevídaným. V roce 1956 – úprava „Nádražní ulice“, v roce 1957 výstavba dalších dvou domů na sídlišti, zřízení nového mostu u „Plivátek“ a již vznikaly návrhy na nástavbu školy o jedno poschodí. To bylo posléze realizováno vlastním úsilím občanů. 18.–19. 4. 1959 byla první velká brigáda na výrobu cihel, nutných pro nástavbu. Práce pokračovaly plynule tak, že ve školním roce probíhaly přípravné akce (čištění cihel, výroba bloků, příprava dřeva na vazbu, okna atd. atd.), o prázdninách „jely naplno“ od rána do večera stavební práce. Když vezmeme v úvahu, že 20. 8. 1962 bylo všechno v pořádku a školu opustil poslední řemeslník, pak musí zaznít pouze poděkování všem, kteří se na pracích podíleli.

Mezitím v říjnu 1960 byla zahájena výstavba vodovodu. Situace s pitnou vodou se stávala kritickou. To, o čem snily předchozí generace, se náhle stalo skutečností – město bude mít svůj vodovod. Výkopy byly prováděny zase brigádnicky a bezplatně. Ve zdejší půdě to nebylo snadné, lidé však pracovali s chutí a pokud vzpomínám, i při únavě vesele. Rozvod vody po celém městě byla práce dlouhodobá, ale hlavní řad Palackého a Zemanovou ulici byl v provozu již v r. 1962.

A nyní šla jedna změna za druhou, tvář města se viditelně měnila. Od r. 1963 probíhala rekonstrukce rozvodné sítě, město bylo a ještě bude řadu let doslovně rozhrabáváno. Jsou předělávány a upravovány komunikace, stavěny soukromé domky a chvílemi i zlepšovány služby. V roce 1966 byla upravena komunikace „Na kršovce“. Kdysi hřbitovní cesta do Holohlav se změnila na moderní vilovou čtvrť, asi nejhezčí ve městě v té době. Současně byla upravována nejstarší část města „Na Šternberku“, což je místní úprava názvu „Šternberkovo nábřeží“. Oficiální název byl již několikrát změněn, ale ve zkomolené podobě žije ten původní a zdá se, že bude žít dál.

Pěkně byla upravena prodejna mléka, ve které byly prodávány i cukrářské výrobky.

Škola byla v průběhu prázdnin vybavena ústředním topením, neboť staré již nevyhovovalo a současně byla budována i nová kotelna. Ta byla uvedena do provozu 31. 7. 1967.

Ani na nejmenší občany MěNV nezapomnělo. Ve spolupráci s okresní odborovou radou byla zahájena výstavba jeslí a mateřské školy. Bylo to opravdu potřeba, neboť pracovníci MNV se setkávali s takřka trvalou kritikou mladých maminek. O akceschopnosti občanů svědčí i to, že se v létě 1966 zahájila úprava staveniště a 27. dubna 1967 byla stavba kolaudována.

V následujícím roce přišli na řadu ti nejstarší. Dům, v němž byl kdysi „Gizelin ústav“ a později městský chudobinec, upravil MNV vlastním nákladem a vlastními silami na bytové jednotky pro starší, případně osamělé občany. Tento úsek sociální politiky není dosud úspěšně dořešen. Rodinná péče o děti je časově omezena a péči o staré a nemocné spoluobčany nelze řešit pouze přesunem do domova důchodců nebo domů sdružené péče. Proto je jakákoliv snaha v této oblasti vítaná. Musíme si uvědomit, že ti, kterým je dnes 70 až 80 let, byli zakladateli naší nové společnosti a že mají plné právo podílet se na jejich úspěších a výsledcích. Ruku v ruce s budováním jde i bourání. V místě zvaném „na velké obci“ stály zbytky a památky na typicky zemědělský ráz města. Řada stodol. Některé již zchátralé, ale všechny v zásadě nepotřebné. Jejich likvidace byla prvním krokem na cestě k dalšímu rozšíření sportovních zařízení ve městě. V roce 1970, těsně před vánocemi, byla dokončena úprava chudobince a nastěhovali se první obyvatelé. V mezidobí roku 1969 byla zahájena výstavba síla pod cukrovarem, konečně byla opravena věž zámekské kaple a pokryta měděným plechem. Hlavně však byla zahájena stavba 24 bytových jednotek na východní straně tzv. „malé obce“. Šlo o sdruženou investici hradeckého podniku „Služby“ a MNV. Přízemí stavěných domů bylo určeno pro rozvoj obchodu a služeb, horní patra pro obyvatele města. Současně s tím byla na jižní straně zahájena výstavba nové samoobsluhy a pošty. To však není vše. V únoru bylo započato s budováním hloubkové městské kanalizace. Ta jde pod severní stranou vozovky v Palackého ulici. Bylo nutno vytrhat celou vozovku, do té doby kamennou silně bombírovanou, zlikvidovat i odtokové spády, vydlážděné „kočičími hlavami“ a renovovat chodníky vydlážděné tím, co zrovna bylo po ruce (pískovcovými deskami, šedou žulovou kostkou, mozaikou i asfaltem). To nebyla legrace pro NV ani pro občany. Město bylo neprůjezdné. Z jedné strany ulice na druhou jsme chodili po dřevěných lávkách. Na jaře a na podzim jsme chodili v holínkách. Jinak to totiž nešlo. Ale nikdo nenadával, alespoň ne zle, spíš šlo o dobromyslné špičkování a hodně dobrovolné práce. Na této situaci, která trvala skoro dva roky (28. až 29. 11. 1972 byla vozovka opět průjezdná a dokončená) je patrné, že viděli občané snahu po zlepšení, rádi přiloží ruce k dílu.

24. 2. 1971 byl proveden odstřel komína bývalého lihovaru. Byla to svým způsobem senzace, neboť prostor, kam mohly trosky spadnout, byl velmi omezený. Ale vyšlo to. A ještě jedna práce – čištění mlýnského náhonu. Vrstva bahna již byla neúnosně vysoká, proto MNV, spolu s podnikem „Povodí Labe“, zabezpečil pročištění koryta buldozerem. Bylo to namáhavé, nákladné a pracné. Přesto neúčinné. Nejednalo se o typické bahno, ale více o kaly, vypouštěné VČ. KOLI v Černožicích. Jejich organický hydratovaný charakter odolával běžnému mechanickému odstraňování. Ale byla alespoň dobrá snaha.

V roce 1972 na jaře zahájil závod Velkovýkrmen výstavbu 12 rodinných domků typu „Okál“. Vznikla tak nová jižní hranice města a hlavně další byty. Závod vytvořil podmínky ke stabilizaci pracovníků. Okál dostala přidělený pouze rodina, z níž dva členové pracují v závodě. Po smluvně dohodnuté době přejde dům do vlastnictví obyvatele, který podstatnou část jeho hodnoty splatí nájemným. V březnu 1973 se do dokončených domků již stěhovali nájemníci. Tedy tempo výstavby skutečně vysoké. Představitelé města uvážili, že při stávajícím tempu výstavby by bylo účelné zřídit vlastní centrální mísírnou betonu. Od myšlenky k činu nebylo daleko. Několik

brigádníků, většinou strojních zámečníků, se pustilo do práce. Centrální betonárka stála, lépe řečeno pracovala od dubna 1973. A byla plně využita. V roce 1973 byla totiž investiční a brigádnická činnost vystupňována takřka exponenciálně. Po demolici bývalé prodejny „Baťa“ a navazujících objektů sušárny cikorky a pily, vznikl prostor pro výstavbu sídliště, které bylo později nazváno po osvoboditeli města, generálmajoru Govorovovi. I když bylo sídliště stavěno dodavatelsky, pomocné práce byly náročné na čas brigádníků.

V tomto roce bylo město tři dny bez poštovního provozu. Neobvyklá situace vznikla proto, že 14. 9. 1973 v 16 hodin úřadovala pošta naposledy v domě čp. 92 v Palackého ulici a 18. 9. 1973 v 8 hodin poprvé v nové budově.

Mezitím probíhala výstavba sídliště, čerpací stanice, klubovny SSM a zejména nové tělocvičny, areálu šaten a vstupu do školy. Čerpací stanice byla dokončena již v r. 1974, ostatní celky až v r. 1975, kdy slavilo město 700 let své historické existence. Zde je nutné upozornit na to, že od roku 1971, přesně od 4. 5., je možno opět v souladu s právem používat název město. V období 1918 až 1971 byl tento název používán neoprávněně, neboť první republika při úpravách správního systému zařadila Smiřice do skupiny obcí. S ohledem na růst obce i iniciativu občanů byl Smiřicím statut města opět navrácen.

Z celé plejády prací probíhajících od roku 1975 byla nejzávažnější stavba sídliště generála Govorova. Přes rozsah prací a místní potíže se strukturou podloží byli první obyvatelé ubytováni již v r. 1975. Tento rok znamenal pro město i jinak mnoho. 1. 9. byla otevřena nová, moderní školní tělocvična. Tím byla zčásti odstraněna velká mezera v možnosti využití volného času dětí. Škoda, že s vybavením nedodává organizace Vegasport i cvičitele. Těch je trvalý nedostatek. Současně holohlavští občané přebudovali místní školu na mateřskou školu. Mnoha maminkám tak bylo pomoheno, jen smiřická škola, přes nedávno provedenou přístavbu, začíná pociťovat nedostatek místa. Ani svazáci nezaháleli a dokončili stavbu své klubovny na malém stadionu. Je až překvapivé, jak pěkný exteriér a interiér se podařilo zřídit z bývalých fotbalových šaten, připomínajících ze všeho nejvíce dřevník. Oslavami výročí sedmi set let historické existence Smiřic však budování neskončilo. Naopak, zdá se, že od kvantity přechází ke kvalitě. Pokud měl čtenář dostatek trpělivosti a stačil sledovat přeměny obce až do této doby, snadno zjistil, že šlo o přeměny základního a nutného charakteru. Jen ve velmi málo případech shledal, že činnost vybočila za meze nutnosti, vytýčené soudobými požadavky na kulturu bydlení a hygienu městské aglomerace.

Jako by rok 1975 byl zlomem. Následující dění připomíná jeden ze základních dialektických postulátů. „Teprve po vybudování materiální základny je možné úspěšně přistoupit k vytváření kulturní nadstavby.“ Budování není totiž nadále zaměřeno na pouhou nutnost, ale plánované a prováděné práce nabývají charakteru uspokojování kulturních a estetických potřeb obyvatelstva.

11. 4. 1976 bylo otevřeno rekonstruované kino „Máj“. Z bývalé tělocvičny a sokolského biografu vznikl společnou prací místních občanů, architektů a družstva Dřevotvar kulturní prostor, jehož úroveň nám záviděla i podstatně větší města.

Téhož dne byla dána do provozu renovovaná stanice veřejné bezpečnosti. Vznikla společnou prací občanů z bývalé restaurace „U křepelek“. Zřízení stanice VB se stalo objektivní potřebou, protože s přílivem občanů, pracovníků VČ. KOLI a Velkovýkrmen, se zde objevily i živly násilnické a obecně nekalé. Dokonce i taneční zábavy a čaje končivaly občas neslavně.

S výstavbou domů ve městě rostla i spotřeba vody. Proto byly u černožického rybníka postaveny dva hydrogloby, každý o obsahu 200 m³. Ty již vytvářejí dostatečnou rezervu vody pro

zásobování obou částí města. Do provozu byly uvedeny v květnu 1976. Staly se do určité míry i dominantou Holohlav.

Další rozšíření města probíhá na severní straně. V zahradě bývalého chudobince až k mateřské škole. Nejde sice o žádné zázraky architektury, ale alespoň jsou ponechávány zelené pásy a i stromy v prostorách mezi jednotlivými bloky. Celkově působí tato sídliště příznivým dojmem. Ne tak, jako typická městská zástavba, budící občas stísnující dojem. Spolu s bytovou výstavbou pokračuje i zlepšování služeb. Dům čp. 26, který již také hodně pamatuje, je přestavován na prodejnu zeleniny. Jen pro ilustraci, kdysi zde byla drogerie, poté prodejna železářského zboží a na přechodnou dobu i lékárna. Nyní tedy zelenina. I domy mají své osudy, někdy dosti pestré. Konkrétně o tomto by bylo možno napsat knihu. A jak to bývá, nota by byla od smutné – úpadek prvního majitele drogerie, přes veselou – způsob života a historky o tom posledním.

Následujícího roku – 1977 – přistoupil MěstNV k budování prodejního centra. V prostoru Palackého ulice, na jejíž jižní straně byl demolován dům, v němž dříve sídlil „Konzum“, později samoobsluha. Dále bývalá lékárna „U bílého anděla“ a činžovní dům, ve kterém kdysi dávno bylo hodinářství (Macháček a později Krist). Také tam dlouhou dobu byla prodejna papíru „Narpa“. Tyto domy a jejich zahrady uvolnily prostor výstavbě mlékárny a cukrárny, později tabáku a řeznictví. V téže době byl zbořen dům čp. 27 – bývalé Hemelíkovo cukrářství, které v poslední době sloužilo více jako sklad a občas i prodejna železářství. Ve vzniklé proluce byla v rámci akce „Z“ zahájena stavba prodejny „Domácích potřeb“.

Dále byly zahájeny práce na zatrubení mlýnského náhona, který se stával hygienicky neúnosný. A to byla pro město veliká sousta. Přes všechny potíže šlo budování dopředu „jako když hrom bije“. 19. 12. 1978 bylo otevřeno prodejní centrum, 21. 12. prodejna zeleniny. „Domácí potřeby“ otvíraly 30. 1. 1979. Na toto tempo výstavby hleděly se zálibou a někdy i s trochou závisti správní orgány okresu i kraje.

Sotva bylo jedno dílo dokončeno, vlastně spíš rozestavěno, zahajovali jsme další. Ještě v r. 1978 byla demolována bývalá pekárna u Rejchrtů a stará sušárna cikorky. Ta zejména proto, aby uvolnila místo další bytové výstavbě. A již je zahájena stavba domu sdružené péče. MěstNV zvažil, že zajišťování péče o lidi, kteří mají pohybové obtíže, případně na ně dolehl věk a jeho průvodní potíže, bude podstatně operativnější, budou-li bydlet v jednom objektu. Proto vykoupil Kutílův dům, starší obytné i hospodářské stavení s řadou bytů, a v akci „Z“ jej občané upravili pro nový účel.

Mimo tyto sociálně a komunálně nutné náležitosti probíhala terénní příprava stavby závodu veřejného stravování. Tato záležitost dala hodně starostí a práce, než byla se zdarem ukončena, ale o tom až později.

K roku 1979 lze říci, že stavební činnost pokračovala intenzivně dál, takže – citujeme kroniku: „byla zahájena výstavba 7 rodinných domků s 1 bytovou jednotkou a 3 nástavby rozšiřující bytový fond. Dokončeno bylo 6 nových rodinných domků, rozestavěno 24 rodinných domků a 3 bytové jednotky. Do užívání byl v průběhu roku předán 1 obytný dům se 48 byty a 8 rodinných domků typu 'Okál'" – konec citace. A to mluví za mnohé.

Stále se staví a bourá a opět staví. Životní tempo stoupá, rostou požadavky lidí. Prostě – život jde vpřed. Po dvouleté práci je slavnostně otevřen nový most přes Labe. První den jeho používání byl 29. 7. 1981. Je typickým dílem své doby, účelný, strohý až nevzhledný, ale udrží přibližně 5 x více než starý Tyršův most, který stojí vedle. Svými účelnými, leč elegantními tvary potvrzuje pravdivost přísloví „Sic transit gloria mundi“. Byl totiž v třicátých letech považován za architektonicky zcela vyvážené dílo, umístěné správně do okolního prostředí. To se rozhodně o novém mostě říci nedá.

V mezidobí byl zatruben tok mlýnského náhonu od mlýna až po požární zbrojnici. Tím se vlastně staly dva zbývající železné mosty zbytečné. K mlýnu byl demontován na jaře 1983, na Palackého ulici zatím setrvává. Koncem sedmdesátých a začátkem osmdesátých let byla demolována řada domů, postavených v gründerové době naší buržoazie. Zmizel tak dům Julišů, Karpíšků i Munzarů. To byla kdysi jména, představující značný kapitál i moc. Na místě těchto domů vyrůstají rodinné domky, obytné domy a vysoce moderně pojatá budova „Podniku racionalizace a řízení výpočetní techniky“. Tedy stavby rozhodně prospěšnější, než reprezentativní, či výdělečné domy.

Poslední roky, 1982, 1983 a výhledový rok 1984, obohatily město o další dva obytné domy, asi se 70 byty, byly svědky otevření nové restaurace „Labe“. Ta se pozvolna stává jediným místem společenského života města.

Do provozu byla uvedena i výroba pektinu ve VČ KoLi. Zatím zkušebně, ale snad to do úspěšného finále nebude již trvat dalších dvacet let.

Práce nekončí ani ve chvílích zpracování tohoto záznamu. Druhý rok probíhá přístavba školní budovy a vzniká nový učební pavilon. Zde je patrná únava nahromaděná nepřetržitou a intenzivní prací. Stavba jde pomaleji. Možná, že je to způsobeno tím, že nejvíce zainteresováni by měli být nově přistěhovaní občané, kteří mají děti předškolního a školního věku. Ti zatím s městem nesrostli a považují vše, co dostávají, za samozřejmost. Lidé, kteří zde bydlí celý život, to dost těžce nesou. Ale ani strom nezakoření za měsíc, natož člověk. Společně věříme, že iniciativa opět, jako již tolikrát, zvítězí nad nezájmem a laxností. Vždyť jenom to, co zbudujeme, zůstává pro následující generace, nebo alespoň tvoří základ, na kterém mohou ony stavět.

Pokud jsme pojali tento výčet a popis rozvoje města až dosud dialekticky a postupovali od základny k nadstavbě, je nyní příležitost mluvit spíše o té nadstavbě, tedy o kulturním životě a uplatnění volného času. Pro různorodost nazveme tuto stať

Jiné změny

Úvodem je nutno říci, že bohatý předválečný kulturní i společenský život v období války zanikl. Jednak okupanti kladli všemožné překážky kulturnímu vyžití porobených národů, jednak měl málokdo náladu na kulturu a dále – prostory společenských místností byly obsazeny okupačními jednotkami. Možná, že se to zdá nezajímavé, ale i hostince byly navštěvovány podstatně méně. Zde byl důvod jednoduchý – omezený příděl piva. Snad nejrychleji po válce obnovil svoji činnost Sokol a ochotnické divadlo – spolek „Jirásek“.

Činnost „Junáka“ byla, jak lze doložit na revolučních fotografiích, zahájena podle zásady „Buď připraven“ ihned, ale vlastní spolkové dění mírně vyčkávalo.

Určitou zajímavostí byl pobyt vojenské posádky čs. armády. Vojáci bydleli ve staré radnici od 25. září 1945 do 18. září 1946. V této době již pracovaly všechny organizace tak, jak bylo v poválečných poměrech možné. Velkou prací bylo vybudování „Svojsíkova junáckého domova“. Nadšení rodiče a pracovití skautíci zřídili, na místě zpustlé křovinaté výsadby, opravdu pěknou klubovnu, která pod názvem „Skauták“ sloužila až do r. 1982. Po skautech pionýrům a později rybářům. Slavnostní otevření se uskutečnilo 28. 9. 1946.

Daleko důležitější událostí, týkající se bezprostředně kultury práce, bylo první použití kombajnů na státních statcích. V srpnu 1946 se ve slovníku našich zemědělců začalo užívat slovo kombajn. Byl to typ Massey Harris, který ušetřil lidem spoustu dřiny. Jinak zobecněl v zemědělském slovníku termín „brigáda“. Odliv lidí do pohraničí a znovuvýstavba Slovenska způsobily nedostatek pracovních sil na polích. Příčiny byly i jiné, zejména později, po socializaci zemědělství, ale ty již nebyly objektivní, spíše subjektivní.

Pro město a jeho kulturní činnost byla důležitá návštěva spisovatelky Marie Majerové 1. 11. 1947. Jednak velmi hezky vyprávěla o svém životě i práci, jednak se pozastavila nad patrnou zchátralostí zámecké kaple. Dokonce lze říci, že se nad tímto stavem rozhořčila. Slíbila, že zjedná nápravu, a ta opravdu přišla. Oprava kaple probíhala od září 1949 do srpna 1952. Ale, to nešťastné ale, kaple byla opravena, věž ne, neboť o věži se s. Majerová výslovně nezmiňovala. To nebyl žádný „naschvál“ úřadů, ale ukázka dokonalé práce „úředního šimla“.

Kulturní život těchto let probíhal v plně rozvinuté spolkové činnosti. Záměr sjednotit tělovýchovu se pro různorodost zájmů zainteresovaných skupin nevydařil v žádoucím rozsahu. Okrajově se kultury dotklo i rozšíření katastru obce 8. 3. 1951. Nebylo rozsáhlé, ale zahrnuje do města cukrovar, dvůr Zderaz a domy Státních statků nazvané „kasárna“ a „ratejna“. Již z názvu je patrné, že nešlo o obydlí bohatých, spíše těch, kteří měli méně, než činil průměr. V několika následujících letech byly tyto domy tak zmodernizovány, že by je bývalí obyvatelé nepoznali a možná ani neuměli používat. Tomu lze říci užité kultury. Rok 1951 znamenal i vznik „Sdruženého komunálního podniku Smiřic a Jaroměře“. Socializace zde zasáhla, jak se v revolučním dění občas stává, necitlivě do citlivého místa. Svýjimkou holičských oficín, krejčovských dílen a autodopravy, byly postátněny všechny živnosti. Rozhodnutí o provedení bylo rychlé, politický účinek okamžitý, ale služby, ve kterých bylo město takřka soběstačné, prakticky zmizely. Nepříznivá odezva zasahuje až do dneška. Schází zde kovář, zámečník, pokrývač, klempíř, instalatér. Vlastně výčet by byl daleko rozsáhlejší, ale důležité je, že v posledních letech je patrná snaha po znovuzřízení požadovaných služeb.

Začala se ale projevovat i další obtíž. Výrazně vyšší znečištění místních toků. Pokud Labe bylo řekou, ve které bylo možno máchat prádlo a koupat se, rok 1951, 1952 byly pro tok mezníkem. Intenzifikace výroby textilek, papíren a koželužen na horním toku řeky nebyla provázena stavbou čistících stanic a výsledkem byla ekologická nepříjemnost, přerůstající v současné době do obtížně řešitelné a výhrůžně vypadající situace. Celosvětově se dokázali s ekologickým nebezpečím vypořádat pouze tam, kde rozvoj průmyslu a výroby šel úměrně s možnostmi vodních toků a ovzduší, snad je to takové pouze na Novém Zélandu.

S rostoucí zaměstnaností žen pociťovaly Smiřice nedostatek vyvažovací kapacity pro školní děti. Proto od 16. 2. 1953 funguje v prostorách bývalé tiskárny školní vyvažovna. Byla přizpůsobena počtu požadovaných obědů. Průměrná kapacita 150 jídel denně, maximální možná 300. Cena oběda se pohybovala (v nové měně) od 2,- do 3,50 Kčs, podle sociálního postavení rodičů. Dnes již si provoz školy bez školní jídelny nedovedeme představit. Je chvályhodné a státní sociální politice slouží ke cti, že ceny jídel v průběhu 30 let nevzrostly, respektive nevzrostly v průměru, horní hranice se zvýšila na 3,43 Kčs. Poněkud horší, vlastně zcela zlé, to je s kulturou stravování. Počet stravovaných žáků výrazně vzrostl, pohybuje se průměrně okolo 650, čas na jídlo včetně čekání je 15 min. A teď, školo, uč děti kulturně jíst. To je jeden z vážných dluhů, který vůči mládeži máme.

V březnu 1953 nám byl přidělen sanitní vůz. To přispělo velmi výrazně ke zlepšení celkové péče o nemocné. Následujícího roku 1. 1. 1954 byla zrušena stanice SNB. Od r. 1867, kdy zde byla zřízena četnická stanice, nebyli občané bez řádné bezpečnostní ostrahy. Je pravda, že vzniklý stav dlouho netrval, ale na klidu poctivým občanům to nepřidalo.

Vážnou snahou o zlepšení stavu služeb bylo zřízení „DOS“ – Drobné opravy a služby. Každý, kdo uměl a chtěl, mohl po schválení MNV provozovat za úředně určenou mzdu drobnou opravářskou činnost. Daň z příjmu byla určena poměrně nízká. Ale byla s tím spojená spousta papírů. Asi právě pro úřadování ztratily DOS za krátký čas svůj význam.

Rok 1958 přinesl dvě vážnější novinky. Kino přešlo ze správy „Filmového podniku“ do správy MNV. S tím byla spojena řada nepříjemností, neboť provozu kina nikdo nerozuměl. Důsledkem byly i trestní postihy vůči vedoucím kina. MNV na této transakci rozhodně nevydělal.

Druhou novinkou bylo zřízení rentgenové stanice v OÚNZ. To však byl víc meteor než novinka. Smiřicemi pouze prolétl. Pochopitelně, bezpečnostní předpisy k provozování obdobných zařízení jsou přísné a jejich naplnění nákladné.

V lednu 1959 vzniklo první autobusové spojení Smiřic s okolím. Byla zřízena linka Smiřice–Habřina. Zejména kvůli školním dětem. A v dubnu vzniká další služba, odvoz popela. Dříve občané zavázeli různá slepá ramena Labe, ale náhle nebylo kam popel sypat. Proto přišla tato služba velmi vhod.

Září toho roku a akci „Trotina“ nezapomene snad žádný z pamětníků. Meliorace říčky Trotinky se stala první vlaštovkou ve snaze po zachování a rozšíření užitného půdního fondu. Na zahájení byla velká oslava. Vlastně padesátá léta si na oslavy dost potrpěla. Je nutné říci, že v rámci meliorace vznikla na toku Trotinky řada požárních nádrží, vybudovaných jako koupaliště. Škoda, že nebyla žádná potřeba v oblasti Smiřic. Jinak na povodí skutečně došlo k odvodnění řady mokřin. Následující léta přinášejí pouze drobné změny, až v roce 1971, jak již bylo napsáno, vzniká MěstNV namísto MNV. A pak novinky jen prší. 30. 9. 1971 je otevřena nebo renovována řada služeb: holičství a kadeřnictví, mandl, květinová síň, sběrna prádla. Další rok dostává město novou prodejnu obuvi, textilu a koberců. To byla velká zlepšení proti stávajícímu stavu.

Dále v akci „Z“ probíhá úprava či rozšíření zámeckého parku. Park je tvořen převážně vzácnými dřevinami. V podstatě chátral. Díky péči MěstNV byl park v duchu všech platných zásad upraven a tak vzniklo místo pro projíždky maminek s kočárky, pro dětské hry i pro posezení občanů.

Ani na staré a bezmocné občany jsme nezapomněli. Ve spolupráci se sociálním odborem ONV byla zahájena pečovatelská služba. Spočívala v donášení oběda a drobných nákupů. Postupně byla rozšířena o středisko hygienické péče a úklid. Spolu a domem soustředěné péče, který byl otevřen v roce 1980, a nyní budované domy typu penzionů pro důchodce, lze mluvit o vzorné starostlivosti. Vlastně je nutné konstatovat, že péče našeho státu, iniciativa NV a snaha občanů zahrnuje všechny vrstvy a veškeré skupiny obyvatelstva.

Kultura a umění nebyly rovněž opomíjeny. Je pravda, že rozvoj společenského dění, změna sociální struktury obyvatelstva i zvýšená zaměstnanost žen do značné míry omezily spolkovou činnost i společenský život. Musíme si však vyjasnit, co vše bylo za spolkovou činnost považováno. Šlo nejen o obecně prospěšné ochotnické divadelnictví, pěvecké jednoty, dobročinná sdružení, ale i o různé „stolní společnosti“. Pod tímto ušlechtilým názvem se dosti často, ne však vždy, skrývala docela obyčejná hospodská sešlost pivních bratří a lokálových debatérů. Dále to byly zcela neplodné společnosti, sdružující lidi „stejně společenské vrstvy“, což zpravidla znamenalo lidi náležející do stejné majetkové skupiny.

Tento spolkový život skutečně naší společnosti neschází a byl v mnoha případech nahrazen společenským životem na kvalitativně vyšší úrovni. Je však nutné konstatovat i to, že tak zvaná domácí kultura, rozhlas, televize, merendy, diskohrátky a mejdany omezily veřejný společenský život značnou měrou. Je to patrné i na věkovém složení společenských organizací, ve kterých jsou členové nižších věkových kategorií vzácností.

Přesto při pohledu na život města v letech minulých a nynějších a při vzájemném srovnání je patrné, že úroveň kulturního dění je výrazně vyšší. Je také vyšší nárok diváka. Takže je možné uvažovat i o tom, že prosté zábavy našich dědů a rodičů by dnešního diváka, zvyklého na profesionální výkon herců, zpěváků i estrádních umělců, těžko uspokojily. Takže, i když nejsme sami producenty zábavy a vzdělávacích akcí, jsme alespoň jejich dobrými organizátory

a konzumenty. Přehled zábavných i vzdělávacích pořadů ve městě několikanásobně převyšuje stav minulých let. Pouze trvale zápasíme s vytvořením odpovídajícího prostředí.

Pro činnost některých spolků slouží jejich účelový spolkový dům, to jsou ti šťastnější. Některým musí stačit místnost v pohostinství, tam je to již horší. Nejhuře na tom jsou ty organizace, které zabezpečují zábavu masového charakteru – ples, zábavu apod., protože prostory bývalé „Městské dvorany“ již vzhledově ani funkčně nevyhovují. Snad i proto počet plesů trvale klesá.

Takřka reprezentativně je pečováno o památky umělecké nebo kulturně historické. V roce 1975 byly zahájeny práce na statickém zabezpečení kaple. Již první sondáže ukázaly, že stav budovy je velmi špatný. To, že byly prasklé nadokenní oblouky, signalizovalo pouze nebezpečí, podstatně horší bylo zjištění, že je narušena základová vrstva, pravděpodobně vysycháním podloží. Dále stavební statici zjistili, že při poslední úpravě krovů došlo k nešetrnému zásahu do vazby střechy. Po těchto zjištěních vyvinul MěstNV veškeré úsilí k tomu, aby stavba světového architektonického významu byla zachována i do daleké budoucnosti. Snaha byla natolik úspěšná, že v roce 1982 byl schválen projekt a v r. 1983 byly zahájeny stavební práce.

Již předtím, 28. 7. 1980, byly vybrány odbornou komisí Národní galerie obě oltářní sochy a obraz „Klanění sv. tří králů“ jako exponáty na výstavu „České baroko“ v Paříži. O této výstavě byl natočen filmový pořad „Hledání v Paříži“, promítaný dne 14. 10. 1983 v Čs. televizi. I toto lze považovat za výraznou změnu v přístupu k historickým hodnotám. Pokud v poválečném období byly na okraji veřejného zájmu, v následujících letech byla pozornost věnována zejména výstavbě a zvýšení životního standardu. Ani kultura nepřišla zkrátka, musela však chvíli počkat. Hlavní pro naše město je to, že se nejen dočkalo, ale je nadšeně podporováno občany i řídicími složkami.

Stejným či obdobným způsobem přistoupili představitelé města k údržbě a restauraci plastik, umístěných ve městě a nejbližším okolí. Nezalekli se vysokých nákladů, neboť si byli vědomi, že daleko větší hodnoty budou zachovány následujícím generacím.

V úvodu jsme se stručně zmínili o příčinách, které nás vedly k použití názvu „40 let proměn Smiřic“. V závěru se pokusíme vyhodnotit to, proč naše město prošlo v průběhu uplynulých 40 let skutečně převratnými změnami.

Za jednu z příčin můžeme považovat evoluci, která je neoddiskutovatelným přírodním jevem, zvolna, ale kontinuálně posouvajícím dějinný vývoj lidstva ke kvalitativně vyšším hodnotám. Tento historický děj je však příliš pomalý a v souladu s poznatky dialektiky také ohraničený. Při dosažení určitých prahových hodnot se tempo vývoje zpomaluje a konverguje k nulové rychlosti. Ta může být překonána pouze revolučním dějem. Tedy počínající stagnaci lze revolučním skokem překonat a dokonce využít revoluční energie k dalšímu urychlenému evolučnímu dění. Tyto teoretické vývody lze klasicky dokumentovat právě na živých celcích, v našem případě na městské aglomeraci Smiřic.

Pokud budeme posuzovat výsledky dění v roce 1918 jako buržoazní revoluční proces, uvidíme i jeho vliv na rozvoj města. Dochází v souladu s politickým vývojem k poklesu významu zemědělství a život je ovládán převážně finančním mechanismem, závislým na středních vrstvách živnostníků a řemeslníků. Této tendenci se podřizuje jak vývoj stavební, reprezentující hmotnou podstatu, tak rozvoj kulturní, tedy nadstavbu.

Křivka evolučního rozvoje dosáhla svého maxima počátkem třicátých let, útlum nastal jako přímý důsledek hospodářské krize. Abnormální válečné poměry přivodily velmi rychle stagnaci materiálního rozvoje. Kulturní dění bylo oficiálně okupanty omezováno, rodilo se však kulturní dění ilegální, založené na snaze přežít jako celek období útlaku. A zde se již projevuje narůstající revolučnost, zejména v třídní diferencovanosti této kultury. Vlastní rozbor by byl sice zajímavý, ale natolik obsáhlý, že by svým rozsahem vybočil z osnovy této práce. V každém případě již rok

1945 a následující období do roku 1948 bylo předzvěstí právě té kvalitativní změny, jež může vzniknout pouze jako výsledek revolučního procesu. Únor 1948 zapůsobil jako iniciátor uvolňující síly revoluce. Období následné, jako řečiště, usměrňující tyto síly směrem maximálního tvořivého úsilí. Na našem městě lze opět dokumentovat průběh tohoto dění.

Iniciativa a dravá revolučnost ovlivnila rozvoj v letech 1945 až asi 1951. V této době probíhaly rychlé, rozsáhlé zásahy do organismu města. Měly okamžitou údernou sílu, změnily sociální strukturu, ale byly provázeny i důsledky, svědčícími více o ráznosti než promyšlenosti některých akcí. Následné období působilo jako jakási vyrovnávací fáze, ve které se kvantita měnila v kvalitu. Mezidobí, trvající od roku 1951 do roku 1955, není reprezentováno žádným významným dílem ani děním. Ale léta následující dokazují, že transformace proběhla dokonale. Pokud lze soudit, působí až do dnešní doby síly, které vyrůstaly nebo se přeskupovaly právě v těchto letech. Je nutné konstatovat, že celková aktivita je utlumována trvalým přílivem nových obyvatel, kteří ještě nenalezli k městu vztah sounáležitosti. To však je zcela normální důsledek dění. S dobou strávenou v kolektivu pocit sounáležitosti vzniká, a pokud kolektiv je dobrý a jednotlivec adaptabilní, i sílí.

Lze tedy shrnout, že příčiny i důsledky jsou známe, případně vysvětlitelné. To, že u nás si dokázali občané prosadit do čela kolektivu nejen osoby, ale i osobnosti, jakými bezesporu byl první předseda MNV Josef Kutil a řada dalších, bylo pro rozvoj města nepochybně významné. Rozhodující však byla síla a pracovitost občanského kolektivu, kterému se podařilo přeměnit v historicky krátké době „dlážděnou vesnici“ na město, které s hrdostí může nést přídavné jméno socialistické.

Ing. Lubomír Kupka, kronikář města

ZPRAVODAJ – vydává MěNV ve Smiřicích. Povoleno rozhodnutím ONV, ze dne 3. 1. 1973, pod č.j. Kult.-tisk 14/72

Řídí a odpovídá redakční rada:

vedoucí – s. Liška

členové – s. J. Baudyšová, L. Bergman, V. Kopáč, B. Lukášek, V. Špryňarová, V. Štěpán, H. Štréglová, J. Voltr, K. Zemek

Toto číslo vyšlo v květnu 1985